

Таланова О. Ю.,

викладач кафедри перекладу та мовознавства
Міжнародного гуманітарного університету

ПОНЯТТЯ ПРЕДИКАТИВНОСТІ ТА ПРЕДИКАЦІЇ У СУЧАСНІЙ АНГЛІСТИЦІ

Анотація. Стаття присвячена результатам дослідження понять «предикативність» та «вторинна предикація» у науковій мовознавчій літературі. Наведено основні типи структур вторинної предикації.

Ключові слова: предикативність, предикативний, структури вторинної предикації, фінітна предикація, нефінітна предикація.

Аналіз наукової мовознавчої літератури свідчить, що немає єдності щодо окреслення понять предикативності й предикації, не існує чітких критеріїв розмежування первинної та вторинної предикації. Зокрема, у сучасній синтаксичній теорії неоднозначним залишається трактування структур вторинної предикації та особливостей вираження предикативності в реченнях з цими структурами.

В англійській мові проведено ряд досліджень, в яких комплексно розглядалися граматична сутність і функціонування структур вторинної предикації (Г.Т. Ісаєва, З.В. Сулимовська). СВП вивчали у межах простого речення (В.І. Коваленко, І.І. Прибиток, Н.М. Сазонова), як предикативні словосполучення (Л.С. Бархударов, Е.Я. Мороховська), як предикативні комплекси (Н.О. Кобріна, О.О. Корнєєва, Д.А. Штелінг) тощо. Однак до цього часу неузгоджене питання інвентарю цих структур, та відсутня їхня класифікація, яка базувалася б на єдиному критерії. Актуальним є визначення основних функціональних (за В.І. Перебийніс) і структурних характеристик цих синтаксичних одиниць та побудова їхніх формальних моделей.

Незважаючи на значні успіхи у дослідженні синтаксичних конструкцій з метою вдосконалення автоматизованого/автоматичного опрацювання мовного матеріалу, питання формалізованого представлення складних синтаксичних структур не є остаточно розв'язаним.

Мета статті – визначити структурні та функціональні характеристики структур вторинної предикації в сучасній англійській мові для їхнього формалізованого опису.

Термін *вторинна предикація* (secondary predication), як зазначає С.В. Сулимовська [18, с. 42], вперше використано у 1928 році у праці Г. Поутсма. Дослідниця [18, с. 45] теж використовує цей термін, розрізняючи структури первинної та вторинної предикації, первинний і вторинний підмет та первинний і вторинний присудок.

У сучасному мовознавстві **вторинна предикація** вивчається:

1) у порівнянні з первинною предикацією: вторинна предикація (дослідниця Н.М.Сазонова [14, с. 22] та О.І.Бродович [2, с. 108] вживають термін *предикативність*) – тип зв'язку, що не створює речення, а додатково встановлює ознаку, властивість чи відношення між явищами відображеної об'єктивної дійсності, а первинна

предикація – тип предикативного зв'язку, що формує речення [14, с. 22];

2) у складі вчення про предикативні конструкції:

– вторинна предикація наявна тоді, коли дієслівний елемент предикативної конструкції виражений неособовою (непредикативною) формою дієслова, яка нездатна виражати модальність і граматично узгоджуватися з іменним елементом конструкції. Предикативні конструкції не мають структурної автономії; вони завжди входять у структуру речення, утворюючи його вторинну предикацію [4, с. 34-35];

– предикативні словосполучення традиційно визнають конструкціями *вторинної предикації* чи просто предикативними конструкціями. Сам термін *вторинна предикація* Е.Я. Мороховській [10, с. 175] видається невдалим, оскільки він не відбиває природи одиниці, яку позначає. Він, на її переконання, навіть дещо неправильно орієнтує. Деколи одиниці так званої вторинної предикації передають предикацію, що має первинне значення, тобто мають більше смислове навантаження, наприклад: We expected them to stand for themselves. Тому, на її думку [там само], оскільки предикатор може репрезентуватись як фінітними, так і нефінітними дієсловами, відповідно, треба розрізняти фінітну та нефінітну предикацію;

3) у складі вивчення синтаксису простого речення [13, с. 29].

Зауважимо, що ми розглядаємо вторинну предикацію так, як її представлено у першому та другому поглядах і не підтримуємо третього, оскільки не вважаємо, що речення, які містять СВП, можна вважати простими реченнями.

Підсумовуючи, зазначимо, що ми розмежуємо *терміни предикативність* та предикація, оскільки вони позначають два різні поняття, і вважаємо некоректним використовувати їх як синоніми, як, наприклад, це робить Н.М.Сазонова [13, с. 29; 14, с. 10-11]. Відтак ми вживатимемо термін *предикаційний* під час опису структур вторинної предикації, а не *предикативний*.

Предикативність пронизує мовлення загалом, є віднесенням змісту висловлення до дійсності і їй властива статичність. Предикація утворює зв'язок понять, що забезпечує відображення номінативного змісту висловлення і характеризується динамічністю. Структурним засобом вираження предикації може бути двочленна структура *підмет-присудок*. У такому випадку має місце первинна предикація, а формою її вираження є структура первинної предикації (СПП). Однак, суб'єкт та предикат можуть бути наявні у глибинній структурі висловлення і мати особливе поверхнєве вираження. Такий особливий тип зв'язку понять назвемо вторинною предикацією, а структурні засоби її вираження – структурами вторинної предикації (СВП). Вторинна предикація є предикацією «другого»

плану, яка можлива лише за наявності первинної предикації і залежна від неї. Первинна предикація є типом зв'язку, що формує речення. Вторинна предикація не формує речення, а встановлює додаткові ознаки чи відношення між явищами об'єктивної дійсності. Тому СВП формально підпорядковані СПП і не функціонують самостійно, але є тотожними СПП у глибинній структурі.

Аналіз структур вторинної предикації ускладнюється тим, що відсутній чіткий критерій їхнього виявлення та класифікації. По-різному розуміють саме явище вторинної предикації. Деякі мовознавці навіть заперечують його існування. Як вважає, наприклад, Г.Суїт [22, с. 115], неособові форми не можуть виражати предикацію, оскільки вони втрачають декілька важливих ознак, які характеризують дієслова: число, особу та спосіб. Ми поділяємо думку О.М.Старикової [15, с. 37], що дієслово проектує свої граматичні значення (часу, способу, особи) на неособові форми, утворюючи вторинну предикаційну зону речення. Немає єдності у використанні термінології в описах згаданих структур; неузгодженим залишається питання їхнього виділення у реченні.

Наприклад, у праці [9, с. 96-98] СВП позначені таким чином: the for-to-infinitive construction, the gerundial predicative construction, complex object, absolute construction. У свою чергу, Н.М.Раєвська [12, с. 86] розглядає СВП як предикативні фрази, виокремлюючи такі: 1) інфінітивна нексусна фраза – infinitival nexus phrase; 2) герундіальна нексусна фраза – gerundial nexus phrase; 3) дієприкметникова нексусна фраза – participial nexus phrase.

У вітчизняній англістиці найчастіше виділяють такі основні типи СВП [див., напр.: 5; 8; 20 та ін.]:

- Complex Object – об'єктно-предикаційна структура;
- Complex Subject – суб'єктно-предикаційна структура;
- For-to-Infinitive Construction – предикаційна структура з інфінітивом, що вводиться прийменником «for»;
- Absolute Construction – абсолютна предикаційна структура.

До праць, що комплексно вивчають СВП, належать дисертаційні дослідження З.В.Сулимовської [17], яка розглядає граматичну сутність і функціонування структур вторинної предикації в сучасній англійській мові, та Г.Т. Ісаєвої [8], що аналізує СВП як явище конденсації пропозиційних структур.

Для характеристики СВП суттєвим є визначення статусу речення, що містить згадану структуру, тобто:

- чи вважати таке речення простим, складним чи ускладненим;
- чи речення із СВП є поліпредикативними;
- чи є вони одночасно поліпропозиційними.

Стосовно монопредикативності та поліпредикативності речень із досліджуваними структурами існують такі погляди:

1. Речення, що містять СВП, належать до простих поліпредикативних речень, чи до простих поширених речень; до монопредикативних належать речення, що містять одну предикативну одиницю, а до поліпредикативних – не лише складні речення, а й прості, що мають у своєму складі, крім первинної, ще й вторинну предикацію [13, с. 31].

2. Статус речень із СВП залишається нез'ясованим [16, с. 7]: предикативні речення поділяють на два структурні типи за кількістю предикативних сполучень чи

форм у реченні: монопредикативні (з двома чи одним синтаксично незалежним компонентом) і поліпредикативні, що містять дві чи більше предикативні одиниці.

3. Речення, що містять СВП, належать до поліпредикативних, як і складних речень [4, с. 35].

4. Речення із СВП є ускладненими: враховуючи кількість предикативних ліній, М.Я. Блох вважає [1, с. 102], що основними структурними типами речення є просте, ускладнене та складне речення. Просте речення, на думку цього дослідника, визначають як цілком монопредикативне. Відповідно з групи простих речень вилучають речення з комплексами вторинної предикації (інфінітивними, герундіальними, дієприкметниковими, бездієслівними). Складне речення визначають як поліпредикативне з розділним вираженням предикативних ліній (сурядним чи підрядним). Ускладнене речення визначають як поліпредикативне речення зі злитим вираженням предикативних ліній (сурядним чи підрядним) [там само]. Схожою є думка О.М. Прохорової [11, с. 156].

Наше бачення збігається з поглядами М.Я. Блоха [1, с. 102] та О.М. Прохорової [11, с. 156]. Відтак вважаємо, що речення з СВП є ускладненими (і в структурному, і в семантичному плані), а також поліпредикативними. Вони відрізняються від складних речень, де предикація наявна в розгорнутому вигляді як у головному, так і в підрядному реченнях, хоча підрядне речення підпорядковується головному. Речення з СВП містять, умовно кажучи, два плани предикації: первинна предикація – у розгорнутому вигляді, вторинна – у згорнутому, підпорядкована первинній предикації в структурно-граматичному плані, тобто формально, але не завжди семантично.

Предикативні одиниці мови безпосередньо співвідносяться із сутностями концепту, тому що вони вербалізують людську думку й лінгвально репрезентують основну предикативну форму думки, тобто пропозицію [10, с. 233]. Непредикативне (нереченнєве) оформлення пропозиції засвідчує семантичне ускладнення простого речення внаслідок об'єднання декількох семантично елементарних речень, тобто пропозицій. Як зазначають певні дослідники [3, с. 121-123; 21, с. 167], пропозиція може бути оформлена такою низкою непередикативних конструкцій: дієприслівниковою, дієприкметниковою, інфінітивною, прикметниковою або іменниковою. Такі прості речення, на їхню думку, є монопредикативними (формально-синтаксична ознака) і поліпропозиційними (семантико-синтаксична ознака). Деколи поліпредикативності складного речення протиставляють поліпропозиційність простого ускладненого, але оскільки під пропозицією розуміють одиницю, що змістовно відповідає повідомленню, вона не може не бути предикативною.

Очевидно, що речення із СВП належатимуть до поліпропозиційних. Пропозиції можуть експлікуватися не лише реченнями, а й трансформами речень, тобто інфінітивними, дієприкметниковими зворотами, атрибутивними словосполученнями, а також девербативними та деад'єктивними іменниками [6, с. 63-64; 7, с. 39-40]. Семантична структура речення є явищем складним і багатоелементним. З одного боку, в реченні відображається певна картина світу, фрагмент дійсності, з іншого, – осмислення дійсності мовцем, його логічні, розумові операції. Людина не лише спостерігає предмети і явища та їхню взаємо-

дію, але й пояснює причино-наслідкові зв'язки між ними. Ця розумова діяльність людини відображається найбільш повно в реченнях із ускладненою семантичною структурою, яка характеризується сполученням двох та більше пропозицій, з яких, зазвичай, одна є основною, а інша – залежною [19, с. 1-2].

Таким чином, розглядаючи пропозицію як семантичну константу, або інваріант, спільний для всіх членів модальної й комунікативної парадигм речень і похідних від речень конструкцій, можемо зробити висновок: речення, які містять СВП, є семантично та формально ускладнені, поліпредикативні та поліпропозиційні утворення.

Література:

1. Блох М.Я. Теоретические основы грамматики: Учеб. пособ. – М.: Высшая школа, 1986. – 159 с.
2. Бродович О.И. Критерии отграничения вторично-предикативных синтагм с неличными формами глагола от омонимичных им атрибутивных синтагм // Исследование по английской филологии. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1971. – Сб. IV. – С. 108-114.
3. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис: Підруч. – К.: Либідь, 1993. – 368 с.
4. Власова Ю.Н. Синонимия синтаксических конструкций в современном английском языке / Отв. ред. П.В.Чесноков. – Ростов н/Д: Изд-во Рост. ун-та, 1981. – 159 с.
5. Голик У.Р. Основні структури вторинної предикації в сучасній англійській мові // Проблеми романо-германської філології: Зб. наук. пр. – Ужгород, 1999. – С. 95-103.
6. Ерхов В.Н. К проблеме моделирования предложений. Члены предложения в английском, немецком и французском языках. – Грозный, 1979. – С. 59-66.
7. Ерхов В.Н. Предикация и предикативность в тексте (к вопросу о полипредикативности) // Предикативность и полипредикативность: Межвузовский сб. науч. тр. – Челябинск, 1987. – С. 35-41.
8. Исаева Г.Т. Конденсация пропозитивных структур в современном английском языке (к проблеме языковой экономии): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Киев. гос. ун-т им. Т.Г.Шевченко. – К., 1988. – 16 с.
9. Кобрин Н.А., Корнеева Е.А., Оссовская М.И. и др. Грамматика английского языка. Синтаксис: Учеб. пособ. – М.: Просвещение, 1986. – 158 с.
10. Мороховская Э.Я. Основы теоретической грамматики английского языка: Учеб. пособ. – К.: Вища школа, 1984. – 287 с.
11. Прохорова О.Н. Семантическая многоплановость глаголов зрительной перцепции // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна. 200-річчя харківської мовознавчої школи. Наук. видання. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Харків: Константа, 2004. – № 635. – С. 155-159.
12. Раевська Н.М. Present-day English Syntax. [Синтаксис сучасної англійської мови: Підруч.]. – К.: Вища школа, 1970. – 179 с.
13. Сазонова Н.М. К вопросу теории предложения. (На материале современного английского и украинского языков). – К.: Вища школа, 1974. – 86 с.
14. Сазонова Н.М. Предикативные структуры современного английского языка. – К.: Радянська школа, 1969. – 144 с.
15. Старикова Е.Н. Проблемы семантического синтаксиса: На материале англ. языка. – К.: Вища школа, 1985. – 123 с.
16. Структурный синтаксис английского языка: Пособ. по теор. грамматике / Под ред. проф. Л.Л.Июфик. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1972. – 176 с.
17. Сулимовская З.В. Грамматическая сущность и функционирование структур вторичной предикации в современном английском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Одесский гос. ун-т им. И.И.Мечникова. – Одесса, 1981. – 23 с.
18. Сулимовська З.В. Структура вторинної предикації і теоретичні умови її виділення в мовленні // Іноземна філологія. – Львів, 1979. – Вип. 54. – С. 42-46.
19. Швидка Л.В. Семантичні та синтаксичні особливості суб'єкта вторинної предикативності: (На матеріалі дієприкметників II сучасної німецької мови): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. держ. лінгвіст. ун-т. – К., 1995. – 24 с.
20. Штелинг Д.А. Грамматическая семантика английского языка. Фактор человека в языке: Учеб. пособ. – М.: МГИМО, ЧеРо, 1996. – 254 с.
21. Юсікова О.В. Семантико-синтаксична структура субстантивних вторинних словосполучень: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02. – К., 1994. – 179 с.
22. Sweet H. A New English Grammar. Logical and Historical. P.1, 2. – Oxford: Oxford at the Clarendon Press, 1955. – 499 p.

Таланова О. Ю. Поняття предикативності і предикації в сучасній англійській мові

Анотація. Стаття посвячена результатам дослідження понять «предикативність» і «вторинна предикація» в науковій мовознавчій літературі. Указано основні типи структур вторинної предикації.

Ключові слова: предикативність, предикативний, структури вторинної предикації, фінитна предикація, нефінитна предикація.

Talanova O. The term «predication» in the modern English linguistics

Summary. This article is devoted to the results of research concepts of «predication» and «secondary predication» in the scientific literature of linguistics. The basic types of structures of secondary predication are viewed.

Key words: predication, predicative, structures of secondary predication, finite predication, non-finite predication.